



Forum Ecclesiasticum

In Quo Jus Canonicum Universum, Librorum Ac Titulorum Ordine Per Quæstiones Et Responsa, Tam Canonistarum Veterum & Recentiorum, quàm Legistarum, in iis, quæ Utrique Juri, Canonico Et Civili Communia Sunt, Authoritate stabilita, Methodo clara & facili explanantur

Leuren, Peter

Moguntiae, 1720

Caput III. De obligatione solvendi usuras, de Dominio & restitutione earum nec non de pœnis, & Judice earum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73982](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73982)

CAPUT III.

De Obligatione solvendi Usuras, de Dominio & Restitutione earum, nec non de Poenis & Judice earum.

Quaest. 362. An debitor ex mutuo teneatur solvere usuras lucratorias promissas, vel pactas, repetereque solutas?

R Esp. Ad primum: Usuras veras, lucratorias ex mutuo solvere non tenetur debitor, seu mutuatarius, etiam si eas solvere promiserit simpliciter, secus, si se ad eas solvendas obligaverit sub juramento, ut habet communis & certa; juxta *c. debitores, de jurejur.* quamvis ante juramento se ad hoc obligaverit, adeoque ad eas solvendas teneatur, nisi creditor juramentum remittat, potest tamen creditor adigi ad juramentum, & consequenter ad usurarum solutionem remittendum. Reiffenst. *b. 1. n. 161.* & 162. Dixi: *Usuras veras lucratorias*; quia ad usuras compensatorias & moratorias, seu punitorias solvendas, etiam citra juramentum desuper praestitum tenetur in utroque foro, uti etiam illas, quae aliquo justo titulo verae & proprie tales usurae non sunt. Reiffenst. *n. 165.*

2. Resp. Ad secundum: Casu quo forte debitor vi juramenti solveret usuras, poterit eas in judicio repetere, potestque ad eas restituendas creditor compelli. *c. 1. de jurejur. cu. c. debitores.*

Quaest. 363. Num usurarius acquirat dominium rerum, quas per veram usuram accepit?

R Esp. Si acceptum per usuram consistens in pecunia, frumento, vino, oleo, aliave re fruibili, creditor usurarius cum aliis ejusdem rationis rebus suis commiscuerit, ut discerni amplius nequeant, dominium earum acquirat, non secus, ac fur rerum furtivarum cum rebus suis propriis confusarum, manente tamen eodem obligato ad idem in aequivalente restituendum; ita TT. & JC. plerique juxta *§. si duorum, Inst. de rer. division.* & *L. si alius, ff. de solution.* si vero res usurariae inconfusa remanserint illarum dominium nequaquam acquirat. D. Thom. *2. 2. q. 78. a. 3. ad. 3.* Sylv. *v. usura, 6. q. 1.* Covar. *L. 3. var. c. 3. n. 6.* Laym. *L. 3. tr. 4. c. 16. n. 7.* Less. *L. 2. de just. c. 20. n. 158.* Mol. *tr. 2. de 7. & 7. d. 326. n. 7.* Reiffenst. *b. 1. n. 167.* cum communiore contra Gl. in *can. si quis usuram, 14. q. 4.* Palud. in *4. dist. 15. q. 1. a. 5.* & quosdam veteres, quos securus est de Lugo *Tom. 2. de 7. & 7. d. 25. num. 208.* censentes earum rerum dominium, etsi debile, quia restitutioni obnoxium, acquiri, hac ratione ducti: tum quod usuras solvens, in hanc translationem dominii consentiat, tum quod consensu cum traditione conjuncto dominia rerum transferantur. *§. per traditionem, Inst. de rer. division.* & *L. traditionibus, c. de pactis.* Rationes vero pro opposita sententia sunt: quod ad acquirendum & transferendum rei dominium non sufficiat sola traditio facta a domino rei, sed requiritur praecedens venditio, vel alia iusta causa, vel titulus. *L. nunquam, ff. de acquir. rer. domin.* neque adjuncta traditio mutua-

tarii voluntas, cum non censeatur, rem usurariam donare, aut etiam plus juris in mutuam velle transferre, quam quod ei facto mutuo ex justitia vere debetur, nihil autem ei ratione mutui absolute debetur, multoque minus ex justitia. Adde, quod signum sufficiens non acquisiti dominii sit obligatio absoluta restituendi, usurarius autem, non secus ac fur & raptor rem furto, aut raptu ablaram restituere tenetur, ut paulo post ex professo probabitur; quin & si res usuraria sit frugifera, tenetur una cum illa restituere fructus ex ea perceptos, qui alias ad dominum rei spectant. Nihilominus rei pecuniã aliave re usuraria comparatae usurarius verum acquirat dominium, juxta clarum textum *L. si aliena, c. si quis alteri, vel sibi,* quia res per pecuniam usurariam comparatae non sunt fructus pecuniae, utpote ex se steriles, sed fructus industriae applicantis pecuniam usurariam, non secus, ac propterea depositarius, fur, uxor ex re deposita, furtiva ad filium defuncti pertinent sibi, non aliis, acquirat. *L. si ex ea, C. de R. V. L. qui Vas. §. 7. ff. de furtis. L. 1. C. si quis alteri, non sibi.* Atque ita usurarius non refert lucrum ex ipsa usura. Notandum quoque hic, quod, si res usuraria sit fructifera, fructuum ex ea perceptorum dominium usurarius non acquirat, cum hi spectent ad dominum, qualis non est mutuans, sed mutuatarius. *§. si quis a domino, Inst. de rer. divis.* si vero rem usurariam vendat, licet dominium in emptorem non transferat. *L. ex empto, ff. de act. empti.* cum enim illud non haberit, in alium transferre non potest; sed id manet penes ejus dominum, nempe dantem usuras, qui ubicunque illam invenerit, potest illud rei vindicatione repetere, evadit tamen usurarius venditor dominus pretii pro ea dati ab emptore, si hic est dominus pretii, & consequenter etiam evadit dominus rerum, quas pro illo pretio comparavit; cum rei usurariae pretium non sit usurarium, ut nec pretium rei furtivae furtivum. Wiestn. *h. t. n. 96.* citatis Azor. *p. 3. L. 5. c. 12.* Mol. *l. c. d. 327. n. 7.* qui postremus recte monet, venditorem illum usurarium hoc casu teneri emptori de evictione, & omnibus damnis ex evictione secutis.

Quaest. 364. Num usurae reales re ipsa datae sint restituendae?

R Esp. Certum esse usurarium, qui eas recepit, siue sit Clericus, siue Laicus, teneri in utroque foro eas restituere, prout ex *c. 1. & 2. h. t.* quia ab eo decinentur tanquam res non suae; limitanda tamen responsio ita, ut ad quos alias spectat haec obligatio, restituere non teneantur, si sint notorie pauperes; & ad restituendum impoentes, donec ad pinguiorem fortunam revertantur. *c. cum hi, h. t.*

Quaest. 365. Num usura mentalis obnoxia restitutioni?

R Esp. Primò: Usura mentalis (cujus nomine hic non venit nudum propositum usuram recipiendi & exigendi, sed actus exterior, quo datur mutuum cum animo seu intentione recipiendi lucrum,

lucrum, seu ultra sortem vi mutui, ita tamen, ut ista intentio exterius non manifestetur, sed in mente retineatur, unde mentalis dicitur) non est obnoxia restitutioni, si mutuarius ex mera gratitudine, benevolentia & liberalitate dederit aliquid ultra sortem, etsi mutuans tale lucrum intenderit principaliter, utpote alioquin non mutuaturus, nisi ob respectam sibi gratitudinem tale lucrum sperasset, quia hac ratione neque intenditur, neque recipitur quicquam vi mutui, sed ex mera liberalitate & gratitudine, ubi autem quis præstando alicui beneficium intendit obventurum sibi ex gratitudine alterius antidorale beneficium, nulla intervenit usuraria, aut alterius iniustitiæ pravitas, in qua sola fundatur obligatio restituendi acceptum mutuum, & ita tradunt Nav. in man. c. 17. n. 109. & tr. de usur. n. 21. § 22. Mol. tr. 2. d. 305. n. 3. Azor. p. 3. L. 5. c. 16. q. 3. Less. L. 2. c. 20. du. 5. n. 39. Lugo de just. d. 25. f. 4. n. 28. Pirh. h. t. n. 133. & alii communiter. Neque his obstat illud Christi, Lucae 6. mutuum date, nihil inde sperantes; vel enim fuit tantum consilium, si intelligatur, excludi per illa verba spes & intentio obtinendi aliquid ex mera gratitudine & liberalitate, vel, si fuit præceptum, intelligendum est, non de quacunque spe lucri ex mutuo, sed quod est pretium mutui, ut cum Mol. cit. d. 305. n. ult. Pirh. l. c. neque etiam quod ad hæc est disparitas inter Simoniam & usuram; cum neque committatur Simonia, dum quis citra pactum ullum defert sua obsequia, quia sperat & intendit sibi ab illo conferendum beneficium ecclesiasticum, ut bene Pirh. l. c. Verum quidquid sit de his, usura mentalis non est, dum quis citra pactum, citraque manifestationem suæ spei seu intentionis intendit, ob mutuo datum recipere aliquid etiam temporale à mutuuario ex mera gratitudine. De cætero

2. Resp. Secundò: Mutuans citra pactum eternum, & manifestationem internæ intentionis, quâ intendit lucrum ultra sortem, non ex liberalitate mutuarii, sed tanquam pretium ex obligatione justitiæ in recompensationem mutui sibi dati debitum, fit usurarius mentalis, sive principaliter, sive minus principaliter, quia nimirum daret nihilominus mutuum propter amicitiam, quam habet cum mutuuario, intendat lucrum, acceptumque tenetur restituere etiam in foro conscientiæ, juxta expressum textum c. consultus. h. t. & ibi Gl. v. male agere. Pirh. h. t. n. 184. juncto num. 185. Reiffenst. n. 179. cum communi; ratio est, quia accipere aliquid ultra sortem ob mutuum, tanquam debitum ex justitia est ex se & intrinsicè iniquum & usurarium, adeoque etiam, cum actus morales specificentur ab objectis, usurarium est intendere talem acceptionem, sive intendatur principaliter, sive minus principaliter, intentio siquidem mali minus principalis, licet constituat minus peccatum, non tamen ab omni peccato immunis est, mutuarius quoque dans lucrum ultra sortem ex obligatione justitiæ, (prout & non aliter intendere illud mutuamtem accipere ex signis & nubibus, sine pacto & externa manifestatione nosse potest) non vult lucrum donare gratis, rectè inde inferitur mutuato rem recipientem non debitum, injustè illud accipere, adeoque teneri ad restitutionem illius.

3. Resp. Tertio: Si mutuarius solvat usuram tanquam ex mutuo debitam, & mutuans bonâ fide illam accipit tanquam gratis datam, eò, quod nullum pactum de lucro præcesserit, statim ac intelligit, mutuatarium illud dedisse tanquam debitum

R. P. Leur. Jur. Can. Lib. V.

ex mutuo, tenetur illud restituere unâ cum fructibus exstantibus ex eo perceptis, quia datio hæc fuit mixtè involuntaria, adeoque insufficientis ad transferendum dominium in accipientem, si tamen perseverante bonâ fide mutuans consumpsit lucrum, nihil tenetur restituere, nisi quod ex eo remanserit, aut ex eo factus locupletior, cum tunc obligatio non oriatur ex injusta acceptione, sed ex re accepta. Mol. cit. d. 306. n. 2. Azor. l. c. c. 16. q. 1. Less. cit. c. 20. du. 6. n. 46. Pirh. num. 188. Quòd, si mutuans accipiens aliquid ultra sortem dubitet, an mutuarius dederit merè liberaliter, & sic plenè voluntariè, an mixtè involuntariè tanquam ex mutuo debitum, usuram committit, & tenetur restituere, sicut qui dubiâ fide cæpit rem alienam possidere, superveniente autem dubio, tenetur ad tollendum dubium inquirere, adeoque ab ipso mutuuario petere, quâ intentione dederit, & si is mortuus sit, vel longè absens, & dubium perseveret ex circumstantiis judicandum, quâ Intentione dederit, ut si is dives sit & liberalis, præsumi potest ex liberalitate datum; si verò pauper, vel parcus seu avarus contrarium præsumendum, nempe datum ut debitum ex mutuo, adeoque restituendum, Pirh. l. c. cum Mol. tr. 2. d. 105. n. 6. Si neque ex circumstantiis de intentione mutuarii constare potest, probabilis præsumendum esse, quòd gratuito datum sit, sicut in alio quocunque possessore bonæ fidei, cum in dubio melior sit conditio possidentis, tenet Pirh. l. c. cum Lugo cit. d. 25. f. 4. n. 32. & aliis ab eo citatis, contra Mol. l. c.

4. Resp. Quartò: Si mutuarius det aliquid supra sortem gratis & liberaliter, credens mutuamtem, id nolle exigere vi mutui tanquam debitum, mutuans autem id ignorans, seu credens mutuatarium non putare, se illud accipere intentione usurariâ, accipiat illud animo & intentione usurariâ, tenetur restituere acceptum ratione conscientiæ erroneæ, quamdiu eam non deponit; à parte rei tamen non tenetur ad restitutionem, sed postquam scit, mutuatarium liberaliter dedisse, potest retinere, etsi peccaverit intentione usurariâ juxta probabiliorè & communiorè, ut ait Pirh. n. 189. citatis Sylv. v. usura. 6. q. 7. Azor. l. c. Mol. cit. d. 306. n. 9. § 10. Less. l. c. n. 42. Lugo l. c. n. 33. ex ea ratione, quòd mutuarius verè habuerit voluntatem dandi liberaliter, adeoque transtulerit dominium in mutuamtem, neque mutuans retineat injustè alienum, invito domino. Unde recipiens propter conscientiam erroneam, quâ putavit dari ex mutuo, adeoque injustè, re ipsa tamen injustè non accipit, & sic ad restituendum non tenetur, sicut, qui rem suam, quam putavit alienam, abstulit animo furandi, non tenetur restituere, licet affectu commiserit furtum. His non obstante, quòd c. consultus, dicatur: mutuamtem, qui usurariâ intentione accepit aliquid etiam sine pacto, non mutuaturus, nisi illud accepisset, teneri in conscientia acceptum restituere; nam ibi præsumebatur, datum non esse à mutuuario sponte & liberaliter, sed tanquam debitum ex mutuo, cujus contrarium quamdiu non constat, acceptum restitui debet propter malam fidem, & erroneam conscientiam accipientis, putantis, non esse datum liberaliter. Mol. l. c. n. 12. Pirh. n. 40.

Quæst. 366. Quænam in specie restitui debeant ab usurario.

Resp. Primò: Restitui debet ab eo, quod ex pacto ratione mutui accepit ultra sortem à mutuuario, non verò datum, & ab eo non ratione

C c 2

mutui

mutui acceptum à mutuante sine pacto & intentione, seu spe accipiendi ultra sortem, ut nec, quod à mutuante acceptum & exactum supra sortem ratione ejus, quod interest, v. g. ratione damni emergentis, vel lucri cessantis ob dationem mutui, vel ratione pœnæ legalis aut conventionalis, quia hæc non cadunt sub usura prohibita, ut constat ex dictis. Pirh. *b. t. n. 728.* cum communi. Secundò: si, quod datum est mutuanti vi mutui supra sortem, est res frugifera, v. g. domus, prædium, pecus, aut simile quid, restituenda est unà cum fructibus perceptis, cum hi percepti à possessore malæ fidei, imò & fructus, quos mutuarius percepisset, si rem retinisset, etsi mutans illos non percepisset ob culpam vel negligentiam suam, cum sibi imputare debeat illam non-perceptionem. Arg. *c. gravis. de restitu. spoliat. L. in re. ff. de condit. furt. L. si navis. §. generaliter. de r. v. L. restituere. ff. de F. S.* quamvis, sicut & quilibet alius possessor malæ fidei, mutans detrahere possit expensas necessariò factas pro colligendis & conservandis fructibus; cum etiam à prædione deduci possint ac retineri, *L. 1. c. de fructib. L. si à domino. §. fin. ff. de hered. petit. Tholof. L. 3. de usur. c. 9. n. 5.* sed &, ut Azor. *p. 3. L. 5. de usur. c. 15.* restituere tenetur fructus, quos ipse percepit, etiamsi dominus illorum, seu mutuarius eos non percepit, sive ob casum fortuitum, sive ob negligentiam suam, quod probabiliter dici, ait Pirh. *l. c.* contra quosdam apud Tholof. *l. c.* consentes, tales fructus in foro conscientie non esse necessariò restituendos, quod ipsum magis certum tradit Azor. *l. c.* si neque mutans, neque mutuarius ob negligentiam suam fructus ullos percepisset. Tertiò: usurarius præter usuras restituere debet, omne damnum, quod mutuarius passus est, ob solutionem usurarum, dum v. g. coactus fuisse, vendere agrum suum, vel accipere mutuum sub aliis usuris, Tholof. *l. c. n. 6.* Azor. *l. c.* imò & lucrum cessans mutuatario, eò, quòd solverit usuras, ut Zoësius *Comment. in Decretal. h. t. n. 28.*

Quæst. 367. An & qualiter Judei teneantur ad restituendas usuras?

Resp. Tenentur ad eas restituendas jure naturali ac divino; quia ab utroque jure usuræ sunt damnatæ, sicutque ad eas à Christianis extortas restituendas subtractione communitatis Christianorum, vel aliter per Principes & potestates sæculares compellendi, utpote quorum temporali jurisdictioni subjiuntur, prout statuitur *c. post miserabilem. & c. quanto amplius. h. t.* ubi tamen ex eo, quòd dicantur compellendi ad graves & immoderatas usuras restituendas, non rectè inferitur à sensu contrario: eos non compellendos ad restituendas moderatas, ut Pirh. *num. 108.* Wiestn. *b. t. num. 49.* quia *c. post miserabilem.* indiscriminatim dicuntur compellendi ad usuras restituendas, quod, etsi intelligendum videri posset de moderatis, juxta taxam in locis, ubi vivunt inter Christianos, nil tamen obstat, quòd minus illis in territorio Ecclesiæ temporali, vel aliorum Principum Christianorum provinciis verum aut quasi domicilium habentibus, adeoque illorum & ipsius Papæ jurisdictioni subiectis usurarium exercitium absolute prohiberi, & remissio, restitutioque illarum imperari queat, quin & præcipi Christianis Principibus, in quorum territorio degunt, ne tolerant injustitias & injurias, quas Judæi inferunt, ut *Glof. in c. post miserabilem. v. Principes. Vivian. & Barbol. ibidem à n. 5.*

Quæst. 368. An & qualiter cooperantes ad usuras exigendas vel solvendas, teneantur eas datas restituere?

Resp. Omnes, qui ex parte mutuantis sunt causa efficax exactiois & solutionis usurarum peccare & obligari ad restitutionem earum, saltem secundo loco, id est, si ipse usurarius non vult, aut non potest restituere, habet communis; quam sentiantur Mol. *tr. 2. d. 331. n. 1.* Azor. *cu. L. 5. c. 17. in princ. Less. cit. c. 20. d. 21. n. 178. & 184.* Pirh. *b. t. n. 114.* contrarium, seu non teneri ad restituendas usuras, qui ex parte mutuatarii cooperantur ad eas solvendas, nisi quando, & eo modo, quo mutuatarius peccat ratione scandali eas solvendo, tenentur cit. AA. quamvis id ipsum distinguat de Lugo *l. c. f. 11. n. 214.* ita, ut velit cooperantes ex parte mutuatarii eo graviter invito teneri ad restitutionem, secus si cooperentur eo non invito, sed jam determinato ad solvendas usuras, quia injustitiam non committunt. Unde jam Principes, Judices, domini temporales lege inducentes, vel approbantes usuras, (intellige, immoderatas) vel compellentes subditos debitores ad præmissas usuras solvendas, vel prohibentes aut impediendes, ne usuræ solutæ repetantur aut restituantur, datas restituere tenentur in solidum, si usurarius restituere nequit, aut non possit, Sylv. *v. usura. 9. q. 22.* Azor. *l. c. q. 4.* Less. *l. c. n. 179.* Mol. *l. c. d. 331. num. 5.* Pirh. *n. 115.* juxta *Clem. unic. h. t.* tales cooperationes sub excommunicatione prohibentem, secus, si solum permittant exerceri usuras ad vitanda graviora incommoda, nullum præstantes ad eas auxilium, aut de iis & peccato quicquam participant. Quinimò posse ex dispensatione S. Pontificis supremi Principes cogere suos subditos ad solvendas usuras promissas, indicat Nav. *L. 5. conf. 33. h. t.* apud Pirh. *l. c.* testans in toto statu ecclesiastico etiam Romæ compelli Christianos ad solvendas usuras Judæis promissas, & Judæos non compelli ad eas solvendas Christianis, quòd ipsum tamen intelligendum de compulsionem ad usuras, non quæ debitas vi mutui, (hoc enim intrinsecè malum est, & contra jus naturæ) sed ob alias causas justas & publicas id exigentes, quæ compulsio licita est, & inducit obligationem solvendi. Lugo *l. c. f. 11. n. 219. in fine.* Item consulens & persuadens alteri aliàs gratis mutuaturo, ut mutet sub usuris, vel confirmans aliquem in proposito mutuandi sub usuris, tenetur ad restituendum in solidum in defectum mutuantis, quia consilio suo est causa damni mutuatario. Sylv. *v. usura. 7. q. 2.* Azor. *cu. c. 17. q. 1.* Pirh. *n. 16.* Item Notarius faciens scienter instrumentum, in quo sub specie liciti contractus, sive sub nomine alterius debiti paliantur usuræ, ita, ut postea mutuarius re ipsa cogatur solvere usuras, peccat contra justitiam, & tenetur mutuatio restituere usuras, si eo invito, seu infcio, & non consentiente, secus, si eo confcio, consentiente & petente fecit tale instrumentum, quia non fecit ei injuriam, uti etiam ad hoc non tenetur, si instrumentum ab eo factum contineat contractum usurarium, quia vi talis instrumenti non potest mutuatarius in judicio cogi ad solvendas usuras. Azor. *l. c. q. 6.* Less. *l. c. n. 180.* Idem de testibus (utpote sine quibus non valet instrumentum) secundum datam distinctionem dicendum, ut Sylv. *l. c. 7. q. 9.* Azor. *l. c. q. 7.* Pirh. *l. c.* Item ad restituendum in solidum in defectum usurariorum tenentur Judices, Procuratores, Advocati,

vocati, quorum patrocinio & ope in iudicio vel extra scienter exiguntur usurae, vel datae non restituantur, dum repetuntur. Sylv. l. c. g. 10. Pirh. num. 177. Item famuli usurarii, nomine domini contrahentes cum mutuuario de usuris solvendis, secus, si remotè solum cooperentur, v. g. recipiendo vel deportando pecuniis, conficiendo vel scribendo rationes datarum vel acceptarum usurarum. Less. cit. c. 20. n. 181. & seq. ac denique tutores, curatores, administratores, negotiorum gestores, dum nomine pupillorum, minorum, & quorum negotia gerunt, mutuantur.

Quaest. 369. An, qui, & quando haeredes teneantur restituere usuras ab usurario defuncto perceptas?

1. **R** Esp. Primò: Obligatio restituendi usuras injustè acceptas à defuncto, non secus, quam obligatio solvendi alia illius debita, aut satisfaciendi pro damno injustè illato aliis ab eo transit ad haeredes defuncti, tam extraneos, quam suos, hoc est, filios. c. *tuanos. h. t.* quia usurae non fuerunt usurarii, & sicut actiones defuncti activae, sic etiam passivae transeunt ad haeredes, ita ut, sicut agere possunt ad componendum damna illata defuncto, ita etiam ipsi conveniri possunt ad componendum damna à defuncto illata in bonis alterius, et si conveniri nequeant actione merè poenali ad solvendam poenam, quam ob delictum incurrit defunctus, utpote quod morte delinquentis expiravit. Mol. tr. 2. d. 332. n. 2. Covar. L. 3. resol. c. 3. n. 7. Pirh. h. t. n. 110. unde jam bona usurariorum dicuntur realiter obligata, seu tacite hypothecata pro usuris restituendis. cit. c. *tuanos.* ita ut, si, quae ex usuris acquisivit, consumpta sint, teneatur ex aliis bonis titulo speciali, v. g. per emptionem comparata, in usuras solvendas impendere, non tamen ubi ea bona transierunt jam ad alios non haeredes, ii compellendi sunt ad ea dimittenda, ut ex iis restituatur usurae. Pirh. l. c. cum Abb. in c. *tuanos.* contra Gl. *ibidem. v. cogendi.* quod ipsum etiam procedere, si bona illa translata titulo singulari ad alios non haeredes ab usurario comparata fuissent pecunià usuraria, seu non posse, saltem spectato rigore juris, molestari super illis bonis ad usuras restituendas usurarium, tradit Pirh. l. c. cum Abb. l. c. n. 7. Arg. L. *aris. c. de donat.* quamvis cum eodem Abb. n. 8. addat, ex aequitate quò ad bona, quae prius pecunià usuraria sunt acquisita, sed postea titulo lucrativo in alium translata, aliud dicendum videri. De cetero haeredes quoque usurarii sub iisdem poenis, sub quibus defunctus compelli poterat, compelli posse ad usuras solvendas, ideòque per rescriptum impetratum à Principe contra usurarium ad solvendas usuras conveniri posse haeredes illius, etiam si reintegrà, id est, nullà adhuc factà repetitione usurarum ab usurario, maxime si is tempore dati rescripti adhuc vivebat; cum haeres censetur una persona cum defuncto, docet Abb. l. c. n. 4. & 5. Arg. cit. c. *tuanos.* & c. *significavit. de rescript.* si tamen bona defuncti non sufficiant ad restituendas usuras, haeres ex suo non tenetur eas restituere in foro externo & judiciali, si fecit inventarium, secus, si non fecit, (quia tunc praesumptio juris est, plus fuisse in hereditate) quamvis in foro conscientiae (in quo cessat praesumptio, & creditur asserenti contrarium) non teneatur ultra vires hereditatis, sive fecerint inventarium, sive non. Abb. l. c. n. 11.

2. Resp. Secundò: Si plures sint haeredes, sin-

guli non tenentur in solidum solvere usuras, sed singuli solum juxta portiones, quas ex hereditate acceperunt. Abb. in c. *tuanos. n. 6.* Sylv. v. *usura. 6. g. 10. dicto 2.* Azor. l. c. c. 17. g. 11. Mol. cit. d. 332. n. 4. Less. L. 2. c. 10. du. 20. num. 175. Pirh. n. 111. dicens communiorem & veriozem, ex ea ratione, quòd sicut bona defuncti inter haeredes dividuntur pro rata seu portione hereditatis singulis competente, ita etiam obligationes personales & debita dividi debeant, ita ut, qui ex parte tantum percipit commodum, onus quoque ex parte solum sentire debeat, & licet haeredes singuli repraesentent defunctum, non tamen totaliter, sed ex parte tantum, & simul sumpti totaliter. Limitatur tamen responsio, primò: ita ut, si res aliqua usuraria acquisita in specie adhuc existet, seu remanserit, post mortem usurarii ea ad quemcumque, etiam legatarium, pervenerit, restituenda sit, quia est aliena. Less. l. c. n. 174. Mol. l. c. Pirh. n. 112. Secundò, ut, si ante hereditatis divisionem, priusquam cuilibet sua assignaretur portio, ipsorum culpa contigit, usuras non esse solutas, tunc singuli haeredes in defectum cohæredum nolentium, aut non potentium solvere debent in solidum, eò, quòd tunc ex proprio delicto ad hoc teneantur, ut Pirh. l. c. cum de Lugo cit. d. 25. f. 11. §. 2. n. 237.

3. Resp. Tertiò: Si hereditas soluta ex ea legatis, & deducta legitimâ, seu quartâ falcidiâ haeredibus debita, adhuc sufficiens maneat ad solvendas usuras, & reliqua defuncti debita, legatarii non tenentur solvere usuras in defectum haeredum, quia debita personalia defuncti non transeunt ad legatarios, nec ad donatarios mortis causâ, sed ad haeredes in universum jus defuncti, adeoque etiam in onera, & debita personalia ejusdem. Less. n. 176. Pirh. n. 113. Secus est, seu etiam legatarii tenentur contribuere servata proportione, si bona hereditatis non sufficiant ad usuras solvendas, vel etiam, si non sufficiant, ut solutis debitis integra maneat haeredibus sua legitima, seu quarta; cum ante omnia legata debeant deduci debita, quin & dicta legitima. Less. n. 173. Lugo n. 136.

Quaest. 370. An & quibus exceptionibus usurarii repellere possunt & solvant petentes restitutionem usurarum acceptarum?

1. **R** Esp. Primò: Potest usurarius, qui injustè accepit usuras contra mutuarium, qui eas solvit, petentem earum restitutionem opponere sibi, ab eo liberaliter eas remissas esse, valèque talis remissio, & liberat usurarium ab obligatione eas restituendi. Gl. in c. *peccatum. de reg. jur. in 6. v. restituatur.* Covar. *ibid. p. 2. in princ. n. 5.* Canis. tr. de *usur. c. 7. n. 5.* Zoel. in *decretal. h. t. n. 40.* quos citat & sequitur Pirh. h. t. n. 118. potest enim creditor in aliis debitis, tam civilibus, quam criminalibus, remittere debitori liberè jus suum, quò ad privatum suum interesse, cum quilibet rei suae sit moderator & arbiter. L. in re. c. *mandati.* nisi fortè in casu aliquo jus resistat remissioni.

2. Resp. Secundò: Si mutuarius, qui juratò promissit, se soluturum usuras, vel solutas non repetiturum, petat ab usurario sibi remitti usuras, vel solutas restitui, & usurarius excipiat, quòd sint debita ex promissione jurata, & ideo remissio vel repetitio locum non habeat, non tantum cogi potest à Judice, ut remittat juramentum, si necdum soluta, vel eas solutas restituat, ut constat ex c. 1. de *jurejur.* & c. *tuas. h. t.* sed etiam ex parte mutuarii replicari,

replicari, quòd propter juramentum quidem debeat solvere, (quippe quòd servari potest sine peccato, seu dispendio salutis æternæ ab eo, qui necessitate compulsus usuras promisit, vel dedit) mutuans tamen sine peccato illas recipere nequeat, adeòque nec eas acceptas retinere, & consequenter illas restituere teneatur, non obstante illo juramento, & licità datione mutuatarii. Tholos. *L. 3. de usuris. c. 12. n. 7.* Pirh. *h. t. n. 120.* Porro, quòd hic notandum, tamen si mutuatarius, qui juravit, se non repetiturum usuras, illas repetere intendens prius petere debeat relaxationem juramenti; si tamen hanc non petat, sed Judex ex officio, uti potest, cogat usurarium ad illas restituendas, non est opus relaxatione; quia jurans nihil agit contra juramentum, cum juraverit, se non repetiturum, non autem juravit, se non receptorum usuras, si redderentur. Abb. *in c. tuas. h. t. n. 4.*

3. Resp. Tertio: Mutuatario repenti usuras obijci potest, quòd ipse vel is, cujus est hæres, vel pro quo reperit usuras, vel à se, vel ab aliis acceperit usuras, eisque non restituerit, & sic per talem exceptionem repellit. *c. quia frustra. v. in legem. Barb. ibid. n. 2.* neque valet replicatio mutuatarii petentis sibi reddi usuras, si dicat, se eas non exegisse ab eo, à quo illas repetit, etsi ab aliis exegerit, qui tamen illas non repetunt; nihilominus usurarius contra alium usurarium repentem à se usuras excipere potest, non tantum de usuris à se extortis, sed & à quibuscumque aliis, & sic audiri allegans jus tertii, idque speciale est in usurariis, & statutum non tam in favorem eorum, quibus usura restituuntur, quam in odium usurarii, ut se ipsum prius purget de usura, quam alium de ea arguat. Pirh. *n. 122.* cum Abb. *in c. quia frustra. num. 4.* Quòd si contra usurarium repentem usuras ab alio usurario excipiat, quòd & ipse receperit usuras, & facta ex officio Judæis publicâ denuntiatione nullus repetat ab eo usuras, præcipi ei potest à Judice, ut usuras restituat saltem pauperibus, alias non liberabitur à peccato, *c. cum tu. h. t.* etsi in hoc casu usurario excipiente contra usurarium repentem usuras non procedatur, Judex ex officio repulso usurario actore debet compellere usurarium conventum, ad restituendas usuras non isti usurario actori, sed quibus reddi debent ab illo actore extortæ, isque actor tenebitur, postea id ratum habere, quia illius negotium utiliter gestum, & tunc facta integrâ restitutione audietur actor repentens usuras ab alio usurario, *c. tuas. h. t.* Abb. *in c. quia frustra. n. 4.* Tholos. *l. c. n. 4.* De cætero exceptio contra usurarium repentem usuras, quòd & ipse non restituerit extortas ab aliis, debet proponi ante litem contestationem, cum sit dilatoria ardens actorem ab ingressu litem, nisi ipse prius satisfecerit, *c. quia frustra.* si verò præstita satisfactio fuit admittis ad agendum, contra eum amplius excipi nequit; probari autem debet exceptio etiam propolita ante litem contestationem intra octo dies, Arg. *c. 1. de except. in 6.*

4. Resp. Quarto: Quòd, si Clericus repetat usuras non nomine proprio, sed nomine Ecclesiæ suæ, contra eum excipi non potest, quòd & ipse ab aliis usuras extorserit, nec restituerit; quia agit nomine Ecclesiæ, cui suum delictum nocere non debet. Arg. *c. 1. de rest. spol.* ut nec excipi potest contra procuratorem nomine domini sui repentem usuras, quòd ipse procurator ab aliis usuras receperit. Abb. *l. c. n. 3.*

5. Resp. Quinto: Usurarius conventus super

usuris restituendis non potest appellare ad effugiendam restitutionem, si est notorius, (nimirum vel per propriam confessionem in iudicio, vel condemnatus per sententiam) *c. quam perniciosum. h. t.* idque non specialiter constitutum in odium usuræ, cum etiam nullus alius criminosus appellans à sententia condemnatoria sit audiendus, *c. cum sit. §. fin. de appell.* idque intelligendum, si appellatio sit manifestè frivolata; secus est, si subsit causa iusta appellandi, cum appellatio, uti & alia defensio sit juris naturalis.

Quæst. 371. Qualiter quis probandus sit usurarius manifestus?

1. Resp. Probari id potest primo ex evidentiâ facti, dum palam in conspectu populi multis videntibus, ita, ut nullâ tergiversatione celari possit, commissâ usura, quamvis, ut ea sit manifesta, non requiratur, ut quis plures actus usurarios exerceat, sed vel unus actus sufficiat, modò sit publicè gestus ad constituendum manifestum usurarium, ut docent Nav. *in man. c. 17. n. 280.* Mol. *l. c. d. 333. n. 2.* Azor. *p. 3. L. 5. c. 18.* apud Pirh. *h. t. n. 143.* contra Menoch. *de arb. cas. 237. n. 6.* & 16. requirentem ad hoc actuum frequentiam, ita, ut paratus quis sit, omnibus dare mutuum sub favore. Secundo probari potest per propriam confessionem in iudicio, vel etiam extra iudicium coram Notario, vel coram testibus, ita, ut ad plurimum notitiam perveniat. Gl. *in c. 2. h. t. in 6. v. manifesti.* Covar. *L. 3. resol. c. 3. n. 4.* Tertio per legitimos testes saltem duos, vel tres, testantes, se vidisse sæpius aliquem mutuo dantem sub usuris, quales sunt, qui nullum commodum, nec principaliter, nec in consequentiam ex mutuo sub usuris dato sperare possunt, Menoch. *l. c. à n. 22.* Quarto per famam & communem opinionem, modò testes deponant, quòd audiverint apud omnes & majorem partem populi, & concurrant aliqua quoque adminicula, seu indicia; cum sola fama de usuris exactis & receptis non faciat usurarium manifestum; quia tamen contractus usurarii fraudulenter & occultè iniri solent, ita, ut difficulter probari possint, admittit etiam probationem per conjecturas, indicia & argumenta, saltem gravia, quæ plenam probationem faciant, Arg. *c. cum in diocesi.* docent Barb. *ibid. n. 3.* Masc. *de prob. vol. 3. concl. 1417. à n. 3.* Menoch. *l. c. n. 29.* qui posterior ad ipsum requirit, ut inducantur testes, qui de illis conjecturis & indicis deponant. Talia autem argumenta cum fama sufficientia ad convincendum & publicandum per Judicem usurarium manifestum aliqua refert Pirh. *n. 146. vers. Porro per argumenta.* de quibus, ubi constitit, potest & debet Judex contra illos ex officio procedere liber, id est, nullâ appellatione obstante, & pœnas à jure statutas infligere. Quinto probatur ex libris rationum, utpote qui licet non probent pro scribente, probant tamen contra eum, *L. 6. §. 7. C. de probat.* & quidem probatur ex illis usurarius manifestus, si ex hujusmodi rationibus actuum frequentia detegatur, Masc. *l. c. concl. 1418. n. 14.* Menoch. *l. c. n. 30.* possuntque, de quorum usuris agit, eorum hæredes, tam sui, quam extranei, compelli per censuram ecclesiasticam ad hujusmodi libros exhibendos. Gl. *in Extravaq. univ. §. cæterum. h. t. v. ipsos.* Abb. *ibid. n. 16.* estque id ipsum, quòd quis cogatur rationes privatas & instrumenta contra se edere; statutum specialiter in odium usurariorum, cum alias nemo teneatur producere probationes & instrumenta contra se, *L. qui accusare. C. de edendo. L. nimis. C. de testib.* Gl. *in*

Gl. in cit. §. *caterum. v. rationum.* Tholof. L. 3. de usur. c. 10. n. 15. si verò neget usurarius, se habere tales libros rationum, aut eos perdidisse, ejus assertioni etiam juratæ non creditur, nisi probet, se eos amisisse casu fortuito, v. g. incendio, hæredi tamen illius non usurario; aliàs fide digno id juratò asserenti, Gl. in cit. §. *caterum. v. compellendos.* Abb. *ibid.* n. 7. Possè etiam compelli illum per vim ad exhibendos dictos illos libros, ingrediendo domum, effringendo cistam, in qua includi putantur, tradit Pirh. h. t. n. 47. in fine. citatis Gl. in cit. §. *caterum. v. censura.* & Abb. *ibid.* n. 12.

Quæst. 372. Quænam sint pœnæ usurariorum?

I. Resp. Pœnæ hæ, quæ utroque jure variè stantur, & pleræque solos usurarios contingunt, sunt ferè sequentes. Prima: quòd usurarii manifesti sint ipso jure infames, & quidem Laici, juxta L. *improbum. c. ex quib. caus. irrogat. infam. c. infames.* §. porro. 3. q. 7. Clerici juxta c. *inter dilectos. de excess. Prælat. & ibi Abb. n. 2.* inter tamen infamia ipso facto cessat, casu quo usurarius verè resipiscit, & restituit, ut Felin. in c. 1. de prob. n. 19. Salas de usuris. du. 47. n. 1. Reiffent. n. 184. & quod hinc sequitur, sunt irregulares, & sacros Ordines recipere nequeunt, c. *maritum. dist. 33. c. seditionarios. dist. 46. c. infames. 6. q. 1. Diaz. in præf. crim. can. c. 92. in addit. Lit. A. Covar. l. c. c. 3. n. 2.* Item tanquam infames arcentur ab omnibus honoribus & dignitatibus, & negotiis gerendis, quæ prohibentur infamibus, ut à postulando & patrocinio, L. 1. ff. de postuland. L. 3. ff. de testib. Tholof. l. c. c. 2. n. 3. Pirh. h. t. n. 148.

2. Secunda: quòd usurarius Clericus, si monitus non desistat exercere usuras, non tantum per sententiam Judicis ad certum tempus, & pro ejus arbitrio suspendendus, ut constat ex c. *præterea. h. t.* sed etiam ab officio & beneficio ecclesiastico omnino deponendus, c. 1. h. t. c. *si quis. dist. 47. c. 17. caus. 14. q. 4.* & ad illud recipiendum, aut ad aliud obtinendum inhabilis. c. *inter electos. de excess. Prælat. c. de Petro. dist. 47.* Fundantur hæ pœnæ suspensionis, depositionis in infamia, unde etiam cessare videntur, si usurarius verè resipiscit, & usuras restituit, vel saltem quò ad beneficia obtenta, quò minus talis respiciens ea amittat, dispensare potest Episcopus; cum illis ob infamiam, etiam juris, non sit privatus ipso facto, quamvis quò ad inhabilitatem ad beneficia obtinenda requiri dispensationem Papæ sustineant. Gl. in cit. c. *inter dilectos. v. aleatorum.* Covar. l. c. n. 3. quod probabilius censet Pirh. h. t. n. 150. contra Gl. in cit. c. *præterea. v. suspendas.*

3. Tertia: quòd usurarius manifestus Laicus sit excommunicandus, quousque debite satisfecerit. c. *præterea. h. t.* èstque hodièdum talis usurarius ipso facto excommunicatus. c. 1. h. t. in 6. Tholof. cit. c. 3. n. 1. Pirh. n. 151. quamvis autem Gl. fin. in c. *præterea.* censet, prius infligendas esse pœnas contentas in c. *quia in omnibus.* Abb. tamen putat, quòd, cum inter pœnas plures latus in usurarios electio, quam imponere velit, detur Judici, c. *ult. §. fin. ut lite non contestata.* incipiendum esse à pœna excommunicationis, tum quia ea magis timetur, tum quia aliæ pœnæ, ut privatio sepulcræ, irritatio testamenti infliguntur post mortem, cogitque excommunicatio resipiscere, & pœnitere in vita.

4. Quarta: quòd non admittantur ad commu-

nionem altaris, id est, ad perceptionem Sacramentum Eucharistiæ, prout statuitur. c. *quia in omnibus. h. t.* juxta quòd interpretantur Host. *ibid. v. ad communionem.* Sylv. v. *usura. 9. q. 4.* Mol. cit. d. 334. n. 3. Pirh. n. 152. quamvis textum cit. c. *quia in omnibus.* aliter exponat Abb. *ibid. n. 2.* ejusque glossator. Alex. de Nevo, nimirum quòd illis interdicitur communio altaris, id est, ut volunt, ingressus in Ecclesiam tempore, quo celebrantur divina officia, & dignè audientes missam percipiant communionem altaris, id est, Sacrificii, quòd fit super altari, ut sic confusi respiciant, quam tamen expositionem nullo juris textu probari posse, ut ait de Lugo cit. d. 25. f. 11. §. 3. num. 243. Pirh. num. 153.

5. Quinta: quòd usurariorum oblationes non recipiantur ab Ecclesia. cit. c. *quia in omnibus.* tum quia eorum, qui pauperes opprimunt, dona recipienda sunt à Sacerdotibus. c. 2. dist. 90. & oblationes raptorum (quibus æquiparantur usurarii. c. 10. §. 2. seq. 14. q. 4.) non sunt recipiendæ ab Ecclesia. c. *miror. 17. q. 4. c. de viro. 12. q. 2.* tum quia oblationes dicuntur, quæcunque ex rebus propriis & licitis Ecclesiæ à fidelibus offeruntur, c. *causa. de V. S.* Potest tamen usurarius facere elemosynas, & hæ recipi ab eo possunt. Abb. in cit. c. *quia in omnibus. n. 6.* hanc dans disparitatis rationem, quòd elemosyna ordinariè & per se fiat secretò, oblationes verò publicè, & hinc has factas ab usurario rejici ab Ecclesia, non recipiendo videatur usuras approbare. Illud tamen etiam circa elemosynas ab usurario factas notat solas apud de Lugo l. c. n. 244. eas non ita longè ab eo recipiendas, ut fiat impotens ad restituendas usuras iis, quibus debentur.

6. Sexta: quòd decedentes in peccatum usuræ Christianâ priventur sepulcrâ. cit. c. *quia in omnibus. h. t.* quòdque is, qui eos sepeliverit, suspensus sit ipso facto ab officio sui executione, donec Episcopi arbitrio satisfecerit; quin & postmodum in Concilio Lugdunensi relato in Clem. 1. de sepultura ipso facto sit excommunicatus, qui usurarium manifestum scienter præsumpserit sepelire, nec sit absolvendus, nisi prius ad arbitrium Diœcesani competenter satisfecerit. Sed neque usurarium defunctum sepeliendum in loco sacro, etsi hæres illius velit restituere usuras, vel de iis restituendis caverit, sed requiri, ut usurarius adhuc vivus ipse mandaverit restitutionem, vel de iis restituendis caverit, ita, ut appareat eum pœnituisse, & in peccato usuræ non decessisse, tradit Abb. in c. 3. h. t. num. 4. cum Gl. in cit. Clem. 1. v. *manifestos.* quamvis ad ecclesiasticam sepulcrum obtinendam satis esse ab hæredibus præstati dictam cautionem post mortem usurarii, nisi tamen publicè constaret, hunc in peccato mortali impenitentem obiisse, asserat Covar. L. 3. resol. c. 3. n. 9. cum Gl. *marginali in cit. Clem. 1. v. manifestos Lit. A.* Ratio autem, cur ita puniantur usurariorum hæredes, etsi ipsi usurarii non sint, est, quia favere illis videntur, & sic esse criminis participes; quinmò statuitur per c. *quantum. h. t.* non esse adhuc usurarium notorium sepeliendum in loco sacro, etiam si in testamento, vel alia sua voluntate mandârit restitutionem usurarum, donec re ipsâ fiat restitutio ipsis damnificatis, vel eorum hæredibus, vel in defectum eorum loci ordinario (cujus nomine venit habens jurisdictionem episcopalem, vel quasi talem, item Capitulum sede vacante, & quilibet superior ordinarius) vel ejus Vicario, vel loci parochi, ubi testator habitat,

habitat, aut praestetur eis idonea cautio, (cujus nomine intelligitur ea, quae fit per pignora vel fidejussores. *L. si mandat. §. fin. ff. mandati.* ut sic defraudatis acquiritur actio, idque, quia voluntates ultimae saepe implentur, ut Sayr. *in clavi reg. L. 10. rr. §. c. 5. n. 31. in fine.* Porro tamen ipe spectato jure civili, non possit quis pro alio stipulari, id est, acquirere obligationem, seu pro eo eam acceptare. *§. si quis alteri. §. alteri. Inst. de inutil. stipul.* potest tamen parochus, utpote qui est persona publica, cum agitur de restitutione usurarum, stipulari pro aliis, ita, ut cautione ipsi praestita de male partis per usuram utilem actionem acquirat iis, quibus sunt restituenda, ut sumitur ex *c. 2. h. t. in 6.* quam tamen Notarius publicus in hoc casu stipulando sine mandato Ordinarii in foro externo non acquirat iis, quorum nomine stipulatur. *Gl. in cit. c. 2. v. mandato.* faciendaque haec cautio coram Ordinario, Vicario, vel Parocho fieri debet coram duobus saltem fide dignis, ut per eos, si opus fuerit, probari possit. *Gl. in cit. c. 2. v. parochia.*

7. Septima: quod nullus interit testamentis usurariorum manifestorum conficiendis, item nullus eos ad confessionem admittat, aut illos absolvat, (etiam ab aliis peccatis) priusquam vel restituant usuram, vel saltem praedicto modo cautionem praestiterint de restituendo. *c. quanquam. §. nullus. h. t. in 6.* quibus praestitis potest & debet absolvi à quocunque confessario, vel &, ubi neutrum praestare potest, constitutus in periculo mortis, si supponente tempore juret se praestitutum praedicta, & si adsint aliqui, coram illis protestetur, se illa debere, praecipiatque, ut ex bonis suis illa restituantur, & confessarius ab eo facultatem obtineat ea manifestandi ordinario, ut is illum, si convaluerit, vel si mortuus fuerit, ejus haeredes ad omnia implenda cogere possit. *Nav. l. c. c. 17. n. 280. Mol. l. c. d. 334. n. 6. Pirh. n. 159.*

8. Octava: quod testamenta usurariorum manifestorum facta non praestita satisfactione aut restitutione, nec praestatione idoneae cautionis sint irrita ipso jure, juxta *cit. c. quanquam. & Gl. ibid. v. aliter facta.* Pirh. n. 160. proceditque id ipsum in aliis quoque ultimis voluntatibus, puta, in codicillis, donatione facta mortis causa, legaris *Gl. jam cit. Joan. Monach. ibid. n. 14. Pirh. n. 161.* loquitur enim *cit. c. quanquam.* generaliter dicendo: *in ultima voluntate:* cui alias per indirectum facile fraus fieret ab usurariis. Sed & ipso jure irritum est testamentum factum ad pias causas ab usurario notorio, impoenitente decedente, ut habet communis, teste *Mol. l. c. n. 11.* valere tamen tale testamentum ad pias causas, si poenitentiae signa dedit, etsi non restituerit, nec idonee caverit, sitque invalidum quoad reliqua, affirmant *Sylv. v. usura. 9. q. 7. Covar. l. c. in fine. Mol. l. c.* idque ex aequitate & favore piae causae; contrarium tenentibus *Valq. in opusc. mor. tr. de testam. c. 9. §. 1. du. 8. num. 32. Lugo Tom. 2. de just. d. 24. §. 4. n. 70.* eod. quod sit contra expressa verba legis canonicae, hoc tamen solum probare, non valere tale testamentum ad pias causas spectato juris rigore, & secus esse de aequitate, ait *Pirh. cit. n. 161. in fine.* Item non valere testamentum facta restitutione, vel praestita idoneae cautione, si postea denuo exercuit usuram, tenent *Abb. in c. quia in omnibus. h. t. n. 20. Covar. l. c. n. 9. §. decimo. Mol. l. c. n. 15.* eod. quod praesumatur poenitentia & cautio fuisse ficta, & usurarius videatur non desistisse, & delicta nova & repetita poena puniri debeant, juxta *c. 1. de poenis. & c. men-*

suram. dist. 1. de poenis. quod tamen difficile videtur. *Valq. l. c. n. 33. & de quo dubitat Abb. l. c. n. 11. eod.* quod talis per occulte repetitas usuram non fiat usurarius manifestus & notorius; unde in foro conscientiae non valere prius testamentum, si ex lapsu in usuram appareat, fictam fuisse poenitentiam, secus si ficta non fuit, sed verisimiliter poenitentiam, affirmant *Mol. l. c. n. 5. de Lugo cit. d. 24. §. 4. n. 71. Pirh. n. 162.* Verum si talis post factam restitutionem, cautionem, seriamque poenitentiam iterum relapsus in usuram, & has non restituerit, tanquam manifestus usurarius sit inestabilis. *Pirh. cit. n. 162. cum Tholos. de usur. c. 14. n. 2. testamentum vero ipso jure irritum, quia factum ante restitutionem, & praestitam debitam cautionem convalescit, usurario notorio ante mortem restituente, vel cautionem praestante. Gl. fin. in cit. c. quanquam. Sylv. l. c. q. 6. Covar. cit. c. 3. n. 9. §. 9. Mol. l. c. n. 14. Valq. l. c. n. 33. Lugo l. c. n. 71. Tholos. cit. c. 14. u. n. 4. Pirh. n. 163; ex ea ratione, quod testamenti constans valor non dependat à tempore, quo primò fit, sed à tempore mortis testantis, quo non revocatum confirmatur; cum voluntas testatoris ad spiritum ultimum sit ambulatoria. His non obstante regula 29. ff. de reg. jur. quod ab initio vitiosum est, non potest tractum temporis convallescere, ut patere videtur in testamento condito ab impubere, adeoque nulliter, non convalescere, pubertate adveniente, & factò à filiofamilias vel servo per emancipationem, vel manumissionem; nam dicta regula procedit tantum in contractibus & actibus gestis inter vivos, qui statim valere debent, & non possunt suspendi, non autem in testamentis, & ultimis voluntatibus, quae suspenduntur, & quorum effectus pendet ex tempore futuro. Tholos. l. c. num. 7. Neque regula 210. ff. eod. quae ab initio inutilis fuit institutio, post factò convallescere non potest; nam institutio haereditis tractu temporis convallescere nequit, quando defectus fuit in substantialibus testamenti, ut dum quis simpliciter prohibitus fuit testari; secus, si defectus fuit solum in accidentalibus, quae extrinsecus solum impediunt, ut ommissa cautio; tunc enim sublatis talibus impedimentis confirmari potest institutio ab initio nulla. Tholos. l. c. Jo. And. in c. quanquam. h. t. in 6. Pirh. n. 164. Sed neque testamentum validum est, usurario desinente exercere usuram, si non etiam ante mortem eas restituat, aut de restituendis praestitit cautionem. Covar. l. c. n. 9. Mol. cit. d. 334. n. 13. Tholos. l. c. n. 12. Clarus §. testamentum. q. 26. n. 4. Pirh. n. 165. quia finis poenae irritantis testamentum usurarii est restitutio usurarum, ut per eam consequi possit abolitionem à peccato. *c. cum tu. h. t.* ergo tam diu manet haec irritatio testamenti, quamdiu haec restitutio facta non est, & consequenter manet semper, si ea ante mortem facta non est. E contra valet probabiliter testamentum factum ab eo, qui ante mortem non erat usurarius notorius, dum post mortem sufficienter probatur, exercuisse illum manifeste usuram, quia testamentum morte testatoris, quo tempore usurarius adhuc notorius non erat, confirmatur, adeoque nullum tunc erat impedimentum, quò minus testamentum ejus validum esset. Porro extenditur haec invaliditas testamenti facti sine restitutione & cautione ad Judaeos, qui sunt notorii usurarii, cum, licet quò ad poenas spirituales non subjiciantur Ecclesiae, bene tamen quò ad poenas temporales & contractus subjiciuntur jurisd.*

jurisdictioni Principum, in quorum terris degunt. Covar. l. c. num. 9. §. *Septimo*, Mol. num. 12. de Lugo cit. d. 24. S. 4. num. 70. Pirh. n. 167. contrarium tenentibus Azor. Clar. aliisque apud Barb. in c. h. t. in 6. n. 10. Alias adhuc pœnas aliquas jure statutas in usurarios vide apud Pirh. à n. 168. præter quas pœnas jure statutas etiam pœnis arbitrariis & extraordinariis puniri possunt usurarii à Judice, tam ecclesiastico quam sæculari, præferim pecuniaria, ut in eo, in quo peccarunt, multentur. Tholof. L. 3. de usur. c. ult. n. 4. & 7. & per constitutiones Imperii mutantur amissione quartæ partis fortis, Gail. L. 2. obs. 4. n. 1. vel publicatione bonorum, Tholof. l. c. n. 8.

Quest. 373. Quis sit legitimus Judex criminis usuræ?

R Esp. Usura est crimen mixti fori, ita ut tam Laicus, quam Ecclesiasticus de eo cognoscere & judicare possit, non solum ubi est quæstio facti, num hic & nunc commissum sit crimen, de quo liquidò constat, esse usuram, ut constat ex c. post miserabilem h. t. sed etiam, dum est quæ-

stio iuris, dum nimirum quæritur, num hic vel ille contractus sit usurarius, ut docent Farin. *prax. crim. quæst.* 8. n. 140. Covar. cit. n. 3. c. 1. Sylv. l. c. 9. in princ. Pirh. h. t. n. 14. Reiffenst. n. 194. contra Gl. in c. cum sit. de foro compet. V. malefactores. Clarum V. usura. n. 8. & quosdam alios; tum quia nullibi in jure canonico interdictum Laico Judici, cognoscere de usura in casu quæstionis iuris & in c. post miserabilem, sine distinctione inter quæstionem facti & iuris conceditur laico cognoscere & judicare de usura; tum quia crimen hoc non tantum juri ecclesiastico, sed & divino ac naturali advertatur. Neque esse solius fori ecclesiastici, probatur ex eo, quòd sit actus peccaminosus, de quo quæ tali cognoscere in quæstione iuris spectet ad solum Judicem ecclesiasticum; nam ad eum solum spectat generali definitione decernere, quæ sint, vel non sint peccaminosa. Quo non obstante potest quoque Judex laicus cognoscere, num hic & nunc hic vel ille actus sit iustus vel iniustus, canonibus & legibus contrarius, Reiffenst. l. c. n. 169.

TITULUS XX.

De Crimine Falsi.

Quest. 374. Crimen falsi quid sit, quæ ad illud requirantur, & quot modis committatur?

R Esp. ad primum & secundum, falsum vel falsitas, strictè acceptum pro falso iuridico, est fraudulenta seu dolosa imitatio vel potius immutatio veritatis facta in præjudicium alterius. *Auth. de instrum. cautela, colat. 6. Novell. 73. in princ. & ibi Gl. V. imitatio. juncta Gl. margin. Lit. G. Tholof. Synag. L. 36. c. 1. n. 2. Haunold. Tom. 6. de f. & f. tr. 2. n. 174.* Proinde ad falsitatem requiruntur tria. Primò: ut veritas pervertatur. *cit. Novell. 73.* Secundò: ut fiat dolo malo seu animo decipiendi alium. *L. nec ad exemplum. C. ad leg. Cornel. de fals. ac proinde falsitas non committitur ab eo, nec punitur, & pro falsario non habetur, qui ex ignorantia vel errore veritatem immutat, falsum testimonium dicens. L. 31. ff. h. t. Tertiò, ut fiat cum notabili damno alterius, ita ut alteri noceat, vel nocere possit, etsi id forè impediatur. *L. qui falsas. & L. si falsos. C. de crim. falsi. Mascard. de prob. concl. 739. n. 12. Mol. tr. 2. de iust. d. 70. n. 3. Pirh. h. t. n. 1. horum trium uno deficiente non tenetur quis pœnâ huius criminis, cit. L. ne exemplum.**

2. Resp. Ad tertium: Committitur falsitas principaliter modis quatuor, dicto, scripto, facto, usu. *Holtien. in sum. h. t. n. 2. Farin. pr. crim. p. 6. l. 5. f. 16. de falsitate. q. 150. n. 6. Mascard. l. c. n. ult. Damhoud. pr. crim. c. 119. Pirh. l. c. Wiestn. h. t. n. 3. de horum nunc singulis in particulari.*

Quest. 375. Qualiter committatur falsum dicto seu verbo?

R Esp. Committitur dicto primò & potissimum per testes in iudicio falsum deponentes, vel verum supprimentes dolo malo. *can. quisquis. 11. q. 3. L. 1. & L. falsi pœna. c. 1. h. t. ubi etiam, quòd falsidicus testis tribus personis est obnoxius, primò: R. P. Leur. Jur. Can. Lib. V.*

Deo, cuius omnium hominum actus & cordium secreta intuentis præsentiam contemnit, Judici, quem mentiendo fallit, ut proinde ab eo, licet aliàs competens illius Judex non sit, extraordinariè puniri possit, *L. nullum. C. de test. delicto ipsi jurisdictionem tribuente in delinquentem. c. fin. de foro comp. L. 1. c. ubi de crim. agi oportet. modò non sit incapax jurisdictionis respectu talis testis falsarii, ut est Judex Sæcularis respectu Clerici, qui ab eo nec intra nec extra iudicium delinquens puniri potest. c. cit. si Clerici. de iudic. Clarus §. fin. q. 38. n. 14. Covar. pract. c. 18. n. 8. Pachin. Contror. L. 9. c. 2. V. tertia. Postremò: innocenti, quem falso testimonio lædit. Est crimen publicum, ita ut quilibet de populo possit de eo accusare, etiam si suâ nihil intersit. §. item lex Cornelia de falsis Inst. de publ. iud. Mol. l. c. n. 2. Clar. §. falsum. num. 1. Item est crimen exceptum, & in generali remissione ac dispositione non comprehensum. *Menoch. de arb. cas. 306. n. 11. Farin. l. c. num. 14.* Dicitur autem verum suppressere, quando interrogatus super certo articulo dicit se nihil de hoc scire, vel quando iuravit, se veritatem dicturum, quod ad propositum scit, & tamen tacendo veritatem suppressit, secus, si simpliciter iuravit se ad interrogata responsurum, si non interrogatus taceret; tunc enim non tenetur crimine falsi. *Abb. in c. 1. h. t. n. 3. Farin. pr. crim. p. 2. tr. de testib. q. 62. num. 230.* (qui tamen id limitat, modò sine dolo tacuerit) *Pirh. & Reiffenst. h. t. n. 4.* Item veritatem suppressit, si interrogatus responderet, se non recordari; cum debeat verisimiliter recordari. Item si per malitiam ex dolo responderet versutè & obscurè. *Farin. l. c. num. 224. Pirh. l. c. Reiffenst. num. 6.* Secundò per eos committitur falsum, qui testem subordinant, vel donis aut pretio corrumpunt ad dicendum falsum testimonium, aut ad suppressendam veritatem, uti & qui utitur dicto falsi testis. *Clar. §. falsum. n. 3. & 4. Pirh. l. c. Reiffenst. num. 5.* non tamen per eos, qui donis, corrupti nihilominus contra dantem munera*

Dd

depo-